

PÄÄKIRJOITUS

UUSI TYÖ, UUSI TYÖTTÖMYYS

AMMATTEJA, TYÖTEHTÄVIÄ JA TYÖ-PAIKKOJA katoaa kiihtyvällä tahdilla. Tilalle syntyy uusia tehtäviä, joissa tekijät voivat aiempaa paremmin toteuttaa itseään ja järjestää tekemisensä entistä joustavammin mielensä mukaan. Toinen puoli muutoksesta on lisääntyvä työn ja työttömyyden vuorottelu. Yritykset edellyttävät työntekijöiltä enemmän joustavuutta myös työsuhteissa. Työvoima- ja koulutuspolitiikassa puhutaan täystyöllisyyden sijaan työllistettävyydestä.

Työ- ja elinkeinoministeriön tilastojen mukaan Suomessa on noin 350 000 työtöntä. Viime vuonna työttömien määrä kasvoi suuremmaksi kuin koskaan sitten 1990-luvun lama-ajan. Työttömät työnhakijat eivät silti ole koko kuva työttömyydestä. Vuonna 2015 Suomessa alkoi kaikkiaan noin 700 000 työttömyysjaksoa. Osa jaksoista kestää vain lyhyen aikaa, mutta yhtä kaikki työttömäksi joutuminen koskettaa vuosittain suurta joukkoa kansalaisia.

Korkean työttömyyden aikoina koettu epävarmuus lisääntyy yleisesti, ei vain työttömien keskuudessa, vaan myös vielä työnsä säilyttäneiden joukossa. Lisäksi työttömyyden paheneminen on karkottanut ison joukon työtä vailla olevia työmarkkinoiden ulkopuolelle. Eri syistä työhausta luopuneita piilotyöttömiä on Suomessa liki 160 000. Se on lähes tuplasti enemmän kuin vuonna 2008. Näiden lisäksi erilaisissa työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä (työllistettynä, työvoim-

makoulutuksessa, valmennuksessa, harjoittelussa ja muissa työvoimapalveluissa) on noin 130 000 työtä vailla olevaa kansalaista.

Piilotyöttömien ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden piirissä olevien sekä työttömien yhteenlaskettu määrä on siten jopa yli 600 000 henkilöä. Luku on synkkä, sillä heistä noin viidennes on pitkäaikaistyöttömiä eli yli vuoden työttömänä olleita. Määrän enustetaan jatkavan kasvuaan. Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä kipuaa jo lähes 40 prosenttiin, mikä osaltaan kuvaa työttömyyden muuttunutta luonnetta. Se tulee tekemään työttömyyden vähentämisen entistä vaikeammaksi.

Syrjäytyneiden integrointi takaisin työhön edellyttää toisenlaisia keinoja kuin tilapäisesti tai satunnaisesti työttömänä olevien työllistymisen. Työttömyydestä on kokemuksena tullut entistä näköalattomampaa ja yhteiskunnallisena ongelmana huono-osaisuutta kasavaa ja vaikeammin hoidettavaa. Loppumattomalta tuntuva työttömyys käy terveydelle ja koettelee itsetuntoa. Työstä syrjäytyminen on yksi moniongelmaisuuksien lähteistä. Pitkään jatkuva massamittainen työttömyys heikentää yhteiskunnallista koheesiota ja luottamusta.

TYÖTTÖMYYDEN LAAJUUS kertoo ennen muuta mitasuhteiltaan valtavasta työvoiman alikysynnästä Suomessa. Kysynnän ja tarjonnan massiivinen epäsuhta ei ole ilmiönä uusi, mutta tämänhetkiset työvoiman kysyn-

KORKEAN TYÖTTÖMYYDEN
AIKONA KOETTU EPÄVARMUUS
LISÄÄNTYY YLEISESTI.

4/2016

nän kasvuennusteet ovat poikkeuksellisen apeat. Nopeaa käännettä parempaan ei ole näköpiirissä. Tänä vuonna kansalaiset ovat saaneet kummastella maan hallituksen toimenpiteitä työttömyyden vähentämiseksi. Hallitus vastaa laajamittaiseen työn puutteeseen huonontamalla työttömien elinoloja, heikentämällä työttömyydenaikaista turvaa. Rakenteelliseen ongelmaan haetaan ratkaisua antamalla keppiä ongelmasta kärsivälle yksilölle.

Vai onko sittenkin kysymys ideologisesta voimainmittelöstä, jossa hallitus on valinnut puolensa yritysten ja työnantajien edunvalvojana? Uusliberalistisessa talousopissa palkansaajien etua valvova ammattiyhdistysliike ”jäykistää” työmarkkinoita ja ylipäätään vaikeuttaa markkinamekanismien toimintaa. Kilpailukyyn parantamisen nimissä tehdään uutta tulonjakoa. Kuten kansanedustaja, taloustieteilijä Juhana Vartiainen asian ilmaisee, ”kilpailukyky-sopimukseksi” nimetty työmarkkinasopimus on yksi osa hanketta, jolla haetaan uutta suhdetta työn ja pääoman välillä. Kiky-sopimus yhdes- sä koulutuksesta vähennettyjen resurssien kanssa viestii siitä, että osaamisen sijaan kilpailukykyä koetetaan kohentaa ”halpuuttamalla” suomalaisen työn hintaa.

TYÖTTÖMIEN TÄRKEIN KOULUTUSMUOTO, työvoimapoliittinen aikuiskoulutus, on saanut osakseen aika ajoin kovaakin kritiikkiä. Viime vuosina työvoimakoulutukseen on käytetty noin puolet julkisten työvoimaja yrityspalveluiden määrärahoista, ja vuonna 2015 siihen kului 208 miljoonaa euroa. Koulutuksen pääsiten aloittamaan noin 45 000 henkilöä, joista työttömiä oli kolme neljäsosaa.

Valtaosa työvoimakoulutuksesta suuntautuu niin sanottuihin duunariammatteihin, joihin työllistyminen ei ole koulutuksenkaan jälkeen helppoa. Työttömälle koulutuksen tärkein vaikutus on työllistyminen, mutta kurssin suorittaneista vain alle puolet on kahden kuukauden kuluttua saaneet työpaikan. Työttömänä kurssille tulleista koulutustaan vastaavaan työhön sijoittuu vain noin 40 prosenttia. Kun työvoimakoulutuksen vaikuttavuutta arvostellaan, on tapana muistuttaa työttömien koulutuksella olevan muitakin funktioita kuin työllistyminen. Voi olla niinkin, mutta työttömäksi päätyminen koulutuksen jälkeen saattaa olla henkisesti raskasta ja nujertavaa.

Vuoden 2018 alusta alkaen noin puolet työvoimakoulutuksesta siirtyy työ- ja elinkeinoministeriön hallinnon alalta opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaksi. OKM:n vastuulle tulee kaikki tutkintoon johtava työvoimakoulutus ja osa tutkintoon johtamattomasta koulutuksesta. Muutos on osa ammatillisen koulutuksen kokonaisuutta koskevan toimintalainsäädännön uudistamista, jossa koulutus kootaan yhden lain alle.

Lain lähtökohtana on ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuus ja asiakaslähtöisyys. OKM:ssä työvoimakoulutuksen laatua on pidetty pidemmän aikaa heikkona. Liian usein koulutuksen hankinnan perusteena on ollut halpa hinta. Kun ohjausjärjestelmää muutetaan, työvoimakoulutukseltakin on vastaisuudessa lupa odottaa enemmän laatua ja vaikuttavuutta.

Heikki Silvennoinen